

Фурса І. З.

<https://orcid.org/0009-0008-6435-8112>

Приватний вищий навчальний заклад «Київський університет культури»

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОГО УЯВЛЕННЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

У статті досліджується роль засобів масової комунікації у формуванні суспільного уявлення про права людини в умовах сучасного інформаційного простору. Проаналізовано специфіку впливу традиційних і цифрових медіа на інтерпретацію правозахисної проблематики, формування суспільної уваги до окремих категорій прав, а також на вироблення масових уявлень про свободу, рівність, справедливість і людську гідність.

Особливу увагу приділено таким механізмам медійного впливу, як тематичний відбір, фреймування, емоційна тональність повідомлень, візуалізація та поширення контенту через цифрові платформи й соціальні мережі.

Визначено, що засоби масової комунікації можуть виконувати як просвітницьку й правозахисну функцію, сприяючи підвищенню обізнаності суспільства, так і продукувати спрощені, фрагментарні або викривлені уявлення про права людини внаслідок сенсаціоналізації, маніпулятивної подачі чи недостатньої глибини аналітики. Обґрунтовано, що якість медійного висвітлення безпосередньо впливає на рівень суспільного розуміння прав людини, ступінь довіри до правозахисного дискурсу та готовність громадян до підтримки демократичних цінностей.

Зроблено висновок, що в умовах цифровізації, інформаційного перевантаження та поширення дезінформації особливого значення набувають дотримання професійних стандартів журналістики, розвиток медіаграмотності аудиторії та відповідальне висвітлення соціально чутливих тем.

Ключові слова: права людини, медіа, Україна, цифровізація, етика, журналістика, соціальні мережі.

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової комунікації відіграють важливу роль не лише у поширенні інформації, а й у формуванні суспільних уявлень, оцінок і ставлення до соціально значущих явищ. Однією з таких тем є права людини, які становлять основу демократичного розвитку суспільства, правової держави та громадянської культури. Саме через медіа значна частина аудиторії отримує уявлення про сутність прав людини, випадки їх порушення, механізми захисту та значення правозахисної проблематики в суспільному житті.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що засоби масової комунікації здатні суттєво впливати на інтерпретацію прав людини в масовій свідомості. Залежно від способу подачі матеріалу, добору тем, емоційної тональності, акцентів і джерел інформації медіа можуть як сприяти підвищенню правової обізнаності громадян, утвер-

дженню цінностей свободи, рівності та людської гідності, так і формувати спрощене, фрагментарне або викривлене сприйняття правозахисної тематики. Особливо це помітно в умовах цифровізації, коли інформаційні потоки характеризуються високою швидкістю поширення, значним обсягом контенту та зростанням ролі соціальних мереж у формуванні громадської думки.

Окремою проблемою є вплив дезінформації, маніпулятивних практик, сенсаціоналізації та алгоритмічної вибірковості цифрових платформ на сприйняття аудиторією тем, пов'язаних із правами людини. У результаті суспільне уявлення про правозахисні питання часто формується не на основі системного розуміння, а під впливом окремих інформаційних приводів, емоційно забарвлених повідомлень або стереотипних образів. Це ускладнює розвиток об'єктивного суспільного дискурсу та знижує рівень критичного осмислення важливих соціальних проблем.

Таким чином, постає потреба у дослідженні ролі засобів масової комунікації у формуванні суспільного уявлення про права людини, зокрема виявленні основних механізмів медійного впливу, проблемних аспектів висвітлення цієї тематики та значення журналістських стандартів у забезпеченні якісного й відповідального медійного контенту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впливу засобів масової комунікації на формування суспільних уявлень про соціально значущі явища розглядається в межах теорій фреймінгу, agenda-setting та медіавпливу. Зокрема, у праці Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World С. Піз, О. Генді та А. Грант обґрунтовують, що медіа не лише передають інформацію, а й задають рамки її суспільного сприйняття, впливаючи на те, як аудиторія осмислює суспільні проблеми.

У контексті прав людини важливим є дослідження Дж. Поллока, Дж. Робінсона-мол. та М. Мюррея Media agendas and human rights: The Supreme Court decision on abortion, у якому показано зв'язок між медійним порядком денним і формуванням суспільної уваги до правозахисної тематики. Своєю чергою Пол Р. Брюер у статті Values, political knowledge, and public opinion about gay rights: A framing-based account доводить, що саме спосіб медійного фреймування впливає на громадську думку щодо прав і свобод людини.

Окремий напрям становлять праці, присвячені журналістиці прав людини. У виданні Journalism, Media and the Challenge of Human Rights Reporting наголошено на складності висвітлення правозахисної проблематики в медіа та на необхідності поєднання професійних стандартів журналістики з правозахисним підходом. Подібну позицію відображено й у посібнику ЮНЕСКО The Human Rights-Based Approach to Journalism, підготовленому Г. Берман, Т. Даффі та Л. Катірайї, де акцентовано увагу на етичності, точності та відповідальності у висвітленні тем, пов'язаних із правами людини.

Водночас аналіз наукових праць свідчить, що більшість досліджень зосереджені або на загальному медіа впливі, або на стандартах висвітлення прав людини. Натомість питання того, як саме засоби масової комунікації формують суспільне уявлення про права людини. Саме це й зумовлює актуальність обраної теми.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування ролі засобів масової комунікації у формуванні суспільного уявлення про права людини, а

також визначення основних механізмів медійного впливу на сприйняття правозахисної тематики в сучасному інформаційному просторі. Таким чином:

1. Проаналізувати основні підходи до висвітлення прав людини у традиційних і цифрових медіа, звернувши увагу на тематичні акценти, способи подачі матеріалу та характер інтерпретації правозахисних питань.

2. Виявити ключові чинники, які впливають на формування суспільного уявлення про права людини, зокрема фреймування, емоційну тональність повідомлень, візуалізацію, добір джерел і поширення контенту через соціальні мережі.

3. Окреслити проблемні аспекти медійного впливу на аудиторію, включаючи спрощення складних правозахисних тем, маніпулятивні практики, дезінформацію, стереотипізацію та недостатню репрезентацію окремих соціальних груп.

Результати цього дослідження можуть бути корисними для журналістів, медіа дослідників, правозахисників, викладачів і громадських активістів, оскільки сприятимуть глибшому розумінню впливу медіа на правозахисний дискурс та підвищенню якості висвітлення соціально значущих тем.

Дослідження базується на комплексному аналізі наукових джерел і медійних практик, що дає змогу всебічно розглянути роль засобів масової комунікації у формуванні суспільного уявлення про права людини. Основний акцент зроблено на поєднанні теоретичного осмислення медіавпливу з аналізом особливостей висвітлення правозахисної тематики в сучасному інформаційному просторі.

Основні етапи дослідження:

1. Контент-аналіз: вивчення особливостей подачі правозахисної тематики у традиційних і цифрових медіа, з урахуванням тематичних акцентів, емоційної тональності, візуальних засобів та способів інтерпретації інформації.

2. Порівняльний аналіз: зіставлення специфіки висвітлення прав людини в різних типах медіа з метою виявлення їхнього впливу на суспільне сприйняття правозахисних питань.

3. Аналіз наукових джерел: опрацювання праць, присвячених теоріям масової комунікації, медіавпливу, фреймуванню, формуванню громадської думки та висвітленню прав людини в медіа.

У межах дослідження особливу увагу приділено тому, яким чином засоби масової комунікації впливають на формування суспільних уявлень про права людини через добір тем, акцентування

окремих аспектів проблеми, використання емоційно забарвленої лексики та візуального супроводу. Важливим складником є також аналіз ролі цифрових платформ і соціальних мереж, які значно посилюють швидкість поширення інформації та вплив на масов

Аналіз включав оцінку тональності матеріалів (позитивна, негативна, нейтральна), їх емоційного впливу, використаних джерел інформації та частоти згадувань ключових тем. Особливу увагу приділено тому, як часто використовувалися первинні джерела, такі як заяви правозахисних організацій чи експертні висновки.

Основні питання:

– Якою мірою засоби масової комунікації впливають на формування суспільного уявлення про права людини?

– Які аспекти прав людини найчастіше потрапляють у медійний порядок денний, а які залишаються поза належною увагою?

– Яким чином фреймування, емоційна тональність, візуалізація та добір джерел впливають на сприйняття аудиторією правозахисної тематики?

– Чи помітні в сучасному медійному дискурсі маніпулятивні елементи, спрощення або стереотипізація у висвітленні питань, пов'язаних із правами людини?

Відповіді на ці питання дали змогу визначити основні механізми медійного впливу на аудиторію та з'ясувати, якою мірою сучасні засоби масової комунікації сприяють формуванню об'єктивного або, навпаки, викривленого суспільного уявлення про права людини.

Виклад основного матеріалу. У сучасному інформаційному суспільстві засоби масової комунікації виконують не лише інформаційну, а й інтерпретаційну функцію. Вони визначають, які теми потрапляють у центр суспільної уваги, у яких смислових рамках подаються події та як аудиторія осмислює права, свободи й механізми їх захисту. У новітніх дослідженнях ЮНЕСКО журналістику розглянуто як суспільне благо, без якого неможливі демократичний розвиток, свобода вираження поглядів і реальне утвердження прав людини. Водночас наголошується, що у цифровому середовищі особливого значення набувають медіа- та інформаційна грамотність, а також цифрові компетентності, що дозволяють аудиторії критично сприймати контент і протистояти маніпулятивному впливу (UNESCO, 2022; UNESCO, 2022a). Одним із головних механізмів формування суспільного уявлення про права людини є фреймування.

Як показують М. Саліх Гюран і Х. Озерслан, у добу соціальних мереж фрейм-аналіз залишається ефективним інструментом дослідження складних комунікаційних процесів, оскільки саме через рамки подачі контенту аудиторія отримує готові схеми інтерпретації подій (Güran, Özarslan, 2022). Д. Кілго та Р. Моурао доводять, що різні типи медійного фреймування і візуальної подачі безпосередньо впливають на рівень підтримки правозахисних і протестних рухів: легітимізуюча рамка посилює підтримку, тоді як конфліктна або «бунтівна» – знижує її (Kilgo, Mourão, 2021). Своєю чергою С. Гайзе та І. Сюй у систематичному огляді праць про візуальне фреймування показують, що зображення, відео і мультимодальні елементи впливають не лише на емоційне, а й на когнітивне та поведінкове сприйняття медіа повідомлень (Geise, Xu, 2025). Це особливо важливо для правозахисної тематики, де візуалізація часто визначає силу суспільного відгуку.

Не менш важливими є етичні аспекти висвітлення прав людини та репрезентації вразливих груп. У статті Л. Осо, Р. Аденіран та О. Ароволо підкреслюється, що журналістська етика не існує поза соціальним контекстом, а якість представлення різних груп у медіа прямо пов'язана з професійною відповідальністю журналістики (Oso, Adeniran, Arowolo, 2024). П. Калфелі, К. Анджелі та К. Франгоніколуполос, аналізуючи погляди журналістів на висвітлення меншин, звертають увагу на проблеми упередженості, добору джерел і безпеку зведення вразливих груп до стереотипних ролей «жертви», «загрози» або «пасивного об'єкта» (Kalfeli, Angeli, Frangonikolopoulos, 2025).

Отже, спосіб репрезентації безпосередньо впливає на те, чи сприймає суспільство права людини як універсальну норму рівності та гідності, чи як вибірково тему, що стосується лише окремих категорій населення. У цифрову епоху формування суспільного уявлення про права людини дедалі більше залежить від діяльності платформ і алгоритмічних механізмів поширення інформації.

У Рекомендаціях ЮНЕСКО щодо врядування цифрових платформ наголошується, що дизайн платформ, модерація контенту, його курування та рекламні системи мають узгоджуватися з міжнародними стандартами прав людини, бути прозорими й підзвітними (UNESCO, 2023). Амелі Лакурт у дослідженні Ради Європи підкреслює, що в умовах поширення дезінформації, клікбейту та автоматизованого контенту особливого зна-

чення набуває медіаграмотність користувачів, адже саме вона розширює здатність громадян захищати власні права в цифровому середовищі (Lacourt, 2024).

У цьому ж руслі щорічний звіт Digital Security Lab Ukraine за 2024 рік показує, що для України цифровий вимір прав людини охоплює не лише свободу вираження онлайн, а й доступ до інтернету, захист персональних даних, приватність, медійну свободу та ризики, пов'язані з використанням штучного інтелекту (Digital Security Lab Ukraine, 2025). Український контекст особливо яскраво демонструє, наскільки тісно пов'язані права людини, суспільні цінності та медійне середовище. За даними дослідження UNDP What Ukrainians know about human rights: progress study 2016–2023, оприлюдненого у 2024 році, тема прав людини залишається важливим індикатором того, як українське суспільство оцінює стан свободи, справедливості та державної відповідальності (UNDP, 2024).

Інше дослідження UNDP засвідчило, що в умовах війни свобода залишається головною цінністю для 91% українців, далі йдуть безпека – 79%, справедливість – 76% і гідність – 71% (UNDP, 2024a). Це означає, що медійне висвітлення прав людини в Україні відбувається не в абстрактному, а в надзвичайно чутливому ціннісному полі. Водночас, за даними IREX VIBE 2024, у 2023 році 76% дорослих українців отримують новини із соціальних мереж, а 53% декларували довіру до медіа. Така залежність від цифрових каналів посилює роль соціальних платформ у формуванні суспільних уявлень про права, свободи, справедливість і порушення прав людини (IREX, 2024).

Отже, засоби масової комунікації формують суспільне уявлення про права людини через відбір тем, фреймування, візуалізацію, етичні моделі репрезентації та алгоритмічне поширення контенту. Вони можуть сприяти зміцненню правової культури, суспільної емпатії та підтримки демократичних цінностей, але так само здатні продукувати спрощення, упередження або викривлені уявлення про вразливі групи й саму сутність прав людини. Саме тому якісне висвітлення правозахисної проблематики потребує поєднання професій-

них журналістських стандартів, правозахисного підходу та розвитку медіаграмотності аудиторії (UNESCO, 2022; UNESCO, 2023; Lacourt, 2024)

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що засоби масової комунікації відіграють визначальну роль у формуванні суспільного уявлення про права людини. Вони не лише інформують аудиторію про факти порушення прав і свобод, а й формують способи їх осмислення через добір тем, фреймування, емоційну тональність, візуалізацію та характер репрезентації окремих соціальних груп.

З'ясовано, що в умовах цифровізації вплив засобів масової комунікації на суспільне сприйняття прав людини суттєво посилюється. Соціальні мережі, цифрові платформи та онлайн-медіа забезпечують швидке поширення інформації, розширюють доступ до правозахисного контенту та створюють нові можливості для громадського обговорення. Водночас вони посилюють ризики дезінформації, маніпулятивного фреймування, емоційного спрощення складних тем і стереотипізації вразливих груп. Тобто суспільне уявлення про права людини нерідко формується фрагментарно, під впливом резонансних інформаційних приводів, а не на основі цілісного правового розуміння.

Доведено, що якість медійного висвітлення прав людини безпосередньо залежить від дотримання журналістських стандартів, принципів етики, точності, балансу та відповідальності у роботі з соціально чутливими темами. Важливе значення має також рівень медіаграмотності аудиторії, який визначає здатність критично оцінювати зміст повідомлень і протидіяти маніпулятивному впливу.

Отже, засоби масової комунікації можуть бути як ефективним інструментом утвердження демократичних цінностей, підвищення суспільної обізнаності та захисту прав людини, так і джерелом викривлених уявлень про правозахисну тематику. Саме тому подальше вдосконалення журналістських практик, розвиток етичних стандартів і посилення медіаосвіти є важливими умовами формування об'єктивного та збалансованого суспільного уявлення про права людини.

Список літератури:

1. Brown D.K., Mourão R.R. Protest Coverage Matters: How Media Framing and Visual Communication Affects Support for Black Civil Rights Protests. *Mass Communication and Society*, 2021, 24(4), с. 576–596.
2. Güran M.S., Özarslan H. Framing Theory in the Age of Social Media. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022, 48, с. 446–457.
3. Oso L., Adeniran R., Arowolo O. Journalism Ethics: the Dilemma, Social and Contextual Constraints. *Cogent Social Sciences*, 2024, 10(1), с. 50–62.

4. Geise S., Xu Y. Effects of Visual Framing in Multimodal Media Environments: A Systematic Review of Studies Between 1979 and 2023. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 2025, 102(3), с. 796–823.
5. Kalfeli P., Angeli C., Frangonikolopoulos C. Through Their Eyes: Journalists' Perspectives on Framing, Bias, and Ethics in Media Coverage of Minorities. *Journalism and Media*, 2025, 6(3).
6. United Nations Development Programme (UNDP) in Ukraine, Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation. *What Ukrainians Know about Human Rights: Progress Study 2016–2023*. Kyiv, 2024.
7. Digital Security Lab Ukraine. *Human Rights in the Digital Dimension. 2024: Annual Report*. Kyiv, 2025.
8. IREX. *Vibrant Information Barometer 2024: Ukraine*. Washington, DC: IREX, 2024.
9. UNESCO. *Journalism Is a Public Good: World Trends in Freedom of Expression and Media Development. Global Report 2021/2022*. Paris: UNESCO, 2022.
10. UNESCO. *Freedom of Expression, Media and Information Literacy and Digital Competencies to Support Peace and Human Rights: Thematic Paper*. Paris: UNESCO, 2022.

Fursa I. Z. THE ROLE OF MASS COMMUNICATION MEDIA IN SHAPING THE PUBLIC PERCEPTION OF HUMAN RIGHTS

The article examines the role of mass communication media in shaping the public perception of human rights within the contemporary information space. It analyzes the specific influence of traditional and digital media on the interpretation of human rights issues, the formation of public attention to particular categories of rights, as well as the development of collective perceptions of freedom, equality, justice, and human dignity.

Special attention is paid to such mechanisms of media influence as thematic selection, framing, the emotional tone of messages, visualization, and the dissemination of content through digital platforms and social networks.

It is determined that mass communication media can perform both educational and human rights advocacy functions, contributing to the growth of public awareness, and at the same time produce simplified, fragmented, or distorted perceptions of human rights as a result of sensationalism, manipulative presentation, or insufficient analytical depth. It is substantiated that the quality of media coverage directly affects the level of public understanding of human rights, the degree of trust in human rights discourse, and citizens' willingness to support democratic values.

The article concludes that in the context of digitalization, information overload, and the spread of disinformation, particular importance should be attached to adherence to professional journalistic standards, the development of media literacy among audiences, and the responsible coverage of socially sensitive issues.

Keywords: *human rights, media, Ukraine, digitalization, ethics, journalism, social networks.*

Дата першого надходження статті до видання: 15.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026